

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.14>

УДК 657.421.1:65.012.4:631.1

В. М. Жук,

*д. е. н., професор, академік НААН,
голова Наукової ради, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН;
головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1367-5333>

С. І. Василішин,

*д. е. н., професор, директор, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН;
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5023-9878>

Ю. С. Нежид,

*PhD, науковий співробітник, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН;
старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2807-0687>

**ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
АГРОПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ТА ПОВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

V. Zhuk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Chairman of the Scientific Council, ALC
“Institute of Accounting and Finance” of the NAAS; Chief Researcher at the
Accounting and Taxation Department,
NSC “Institute of Agrarian Economics”*

S. Vasylishyn,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Director, ALC “Institute of Accounting
and Finance” of the NAAS; Leading Researcher at the Accounting and Taxation
Department, NSC “Institute of Agrarian Economics”*

Yu. Nezhyd,

*PhD, Research Fellow, ALC “Institute of Accounting and Finance” of the NAAS;
Senior Researcher at the Accounting and Taxation Department,
NSC “Institute of Agrarian Economics”*

ACCOUNTING AND INFORMATION SUPPORT FOR AGRICULTURAL ENTERPRISE MANAGEMENT IN EMERGENCY SITUATIONS AND POST-WAR CHALLENGES

У статті обґрунтовано методичні підходи до розробки системи обліково-інформаційного забезпечення управління аграрними підприємствами в умовах надзвичайних ситуацій та повоєнних викликів. Розкрито сутність та нормативно-правову базу ідентифікації надзвичайних ситуацій в Україні, визначено їхню типологію, проаналізовано вплив на організацію бухгалтерського обліку та звітності аграрних підприємств. Запропоновано концептуальну модель обліково-інформаційного забезпечення управління, яка складається з п'яти блоків і базується на комплексному використанні елементів методу бухгалтерського обліку та професійних суджень бухгалтерів. Особливу увагу приділено методичним підходам до відображення в обліковій системі простоїв виробництва, пошкоджень і втрат, витрат, процесів ліквідації наслідків надзвичайних подій та їх подальшого розкриття у фінансовій та

нефінансовій звітності аграрних підприємств. Доведено, що застосування запропонованої моделі створює підґрунтя для забезпечення прозорості, обґрунтованості й достовірності фінансових та нефінансових показників, сприяє інформаційному забезпеченню ухвалення релевантних управлінських рішень та підвищенню стійкості підприємств до зовнішніх викликів.

Modern realities of agricultural enterprises in Ukraine are characterized by a high level of risks caused by the consequences of war, economic and social instability, as well as the increasing impact of natural and technological factors. In the context of post-war challenges, the issue of organizing reliable accounting and information support for management becomes particularly relevant, as it ensures the formation of an objective basis for managerial decision-making. The article substantiates methodological approaches to the development of an accounting and information support system for managing agricultural enterprises under extraordinary situations and post-war challenges. The essence and regulatory framework for identifying extraordinary situations in Ukraine are described, their typology is defined, and their impact on the organization of accounting and reporting in agricultural enterprises is analyzed. A conceptual model of accounting and information support for management is proposed, which consists of five blocks and is based on the comprehensive use of accounting method elements and professional judgments of accountants. Special attention is paid to methodological approaches to reflecting in the accounting system production downtimes, damage and losses, expenses, processes of eliminating the consequences of extraordinary events, and their further disclosure in the financial and non-financial reporting of agricultural enterprises. The article demonstrates that the application of the proposed model creates a foundation for ensuring transparency, validity, and reliability of financial and non-financial indicators, provides informational support for making relevant managerial decisions, and enhances the resilience of enterprises to external challenges. The practical value of the results lies in the possibility of applying the proposed methodological approaches in the practice of agricultural enterprises for documenting the consequences of extraordinary events, organizing systems of

control and cost analysis, preparing financial and integrated reporting, as well as substantiating claims for compensation of losses and attracting investment during the post-war recovery of Ukraine's economy.

Ключові слова: *надзвичайні ситуації, повоєнні виклики, бухгалтерський облік, звітність, управління, аграрні підприємства, витрати, активи, збитки.*

Keywords: *extraordinary situations, post-war challenges, accounting, reporting, management, agricultural enterprises, expenses, assets, losses.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Посилення турбулентності соціально-економічного простору, зростання військово-політичної напруги, постпандемічні наслідки посилюють технологічну, ринкову, соціальну, фінансово-економічну невизначеність бізнес-середовища. Внаслідок цього, виробничо-господарська діяльність підприємств постійно перебуває під впливом природних, техногенних, соціальних, політичних факторів, що можуть спричинити надзвичайну ситуацію та призвести до суттєвих наслідків як для виробничого процесу, так і для активів господарюючих суб'єктів.

В умовах повномасштабного російського військового вторгнення в Україну особливої актуальності набувають питання документального забезпечення, достовірної оцінки шкоди та збитків, відображення в обліку та розкриття у звітності наслідків руйнування, знищення, псування чи викрадення активів внаслідок ударів, обстрілів, тимчасової окупації чи знищення майна. Відтак, саме на інститути бухгалтерського обліку та бухгалтерської професії покладено вагому місію у достовірній оцінці наслідків воєнних дій та їх розкриття у звітності для прийняття стейкхолдерами відповідних управлінських рішень на користь українського бізнесу, в тому числі в сфері АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обліково-аналітичного та звітного забезпечення управління підприємствами в умовах

надзвичайних ситуацій, а також оцінка й облік шкоди та збитків, завданих війною українському бізнесу знайшла відображення в численних працях вчених-економістів, зокрема Ю. Бездушної, В. Євдокимова, Д. Грицишена, Н. Гудзенко, С. Легенчука, Л. Ловінської, Р. Коршикової, О. Міклухи, А. Озеран, С. Остапчука, К. Поляк, Н. Царук. Зокрема, дослідники В. Євдокимов, Д. Грицишен та К. Поляк обґрунтували моделі ідентифікації наслідків надзвичайних ситуацій в складі активів, процесу виробництва та витрат діяльності, а також запропонували використання системи транзитних рахунків обліку витрат, спричинених наслідками надзвичайних ситуацій [1]. Н. Гудзенко та М. Настенко обґрунтували надзвичайні події як окрему категорію, пояснили їх економічну сутність, з'ясували їх вплив на організацію обліку і формування звітної інформації [2].

Протягом 2014–2025 рр., а особливо від початку повномасштабного російського військового вторгнення, зростає інтерес вчених до проблематики бухгалтерського обліку та звітності в умовах воєнного стану в Україні. У процесі наших досліджень, які було започатковано у 2022 р., оцінено потенціал взаємозбагачення методології експертної та бухгалтерської оцінки для їх комбінованого застосування при розрахунках втрат від воєнних дій в Україні, а також довели доцільність використання галузево спеціалізованої методики [3]. С. Остапчук та Н. Царук здійснили аналіз професійного потенціалу бухгалтера, щоби підтвердити його функціональну здатність вчасно та в повному обсязі провести оцінювання та документування наслідків війни (прямих збитків) на сільськогосподарському підприємстві [4]. Л. Ловінська, А. Озеран та Р. Коршикова визначили, що нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в Україні створює всі необхідні умови для достовірного відображення фінансово-економічного стану підприємства в умовах збройної агресії російської федерації [5]. С. Легенчук та Д. Грицишен довели, що виникнення воєнних дій призводить до трансформації облікової системи в напрямі її спрощення, як у суб'єктів їх здійснення, так і на підприємствах, які виконують забезпечуючу функцію під час воєнних конфліктів [6].

Вітчизняними вченими сформовано вагомий теоретико-методичний та практичний доробок, проте поглиблених досліджень потребує проблематика розкриття в обліку наслідків надзвичайних ситуацій з урахуванням галузевої специфіки аграрних підприємств та повоєнних викликів, із якими стикаються українські господарюючі суб`єкти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розробка моделі та обґрунтування методичних підходів до обліково-інформаційного забезпечення управління аграрними підприємствами в умовах надзвичайних ситуацій та повоєнних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Кодексом цивільного захисту України, «надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб`єкті господарювання на ній або водному об`єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров`ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об`єкті, провадження на ній господарської діяльності» [7]. Поруч із цим, окремі надзвичайні ситуації класифікують як форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), до яких відносять надзвичайні та невідворотні обставини, які об`єктивно унеможливають виконання зобов`язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов`язків відповідно до законодавства [8].

Окрім закріплених у нормативній базі [7] природних (кліматичні, ветеринарно-епідеміологічні та ін.), техногенних (пожежі, хімічні забруднення та ін.), соціальних (страйки, масові протести та ін.), особливу групу надзвичайних ситуацій спричиняють активні бойові дії та реалії воєнного стану в Україні. Війна призвела до окупації сільських територій, знищення врожаю, руйнування інфраструктури, логістичних проблем, різкого зростання цін на ресурси, мінування та забруднення вибухонебезпечними предметами сільськогосподарських земель [9].

Відтак, опираючись на згаданий нормативний акт, доцільно визначити класифікацію надзвичайних ситуацій у її взаємозв'язку із реаліями воєнного стану в Україні та охарактеризувати наслідки для господарюючих суб'єктів, які, в свою чергу, передбачають застосування специфічних методичних підходів з їх відображення в обліку та розкриття їх в звітності (табл. 1).

Таблиця 1. Типи надзвичайних ситуацій та їх вплив на облік аграрних підприємств

Типи надзвичайних ситуацій*	Приклади для підприємств АПК	Можливі наслідки для аграрного підприємства	Вплив на облік
Техногенного характеру	Пожежі на складах, елеваторах, інших об'єктах виробничої інфраструктури, аварії техніки та обладнання; хімічні та бактеріологічні забруднення; вибухи, аварії, тощо	Втрата/знищення запасів; пошкодження/руйнування основних засобів; простої виробництва; виникнення додаткових витрат тощо	Необхідність відображення в обліку: втрат/уцінки/списання запасів; зменшення корисності/списання основних засобів; амортизації основних засобів на період простою; капітальних витрат; витрат від простою виробництва; витрат від ліквідації наслідків надзвичайної ситуації
Природного характеру	Посухи, повені, град, пожежі на с.-г. угіддях, епізоотії (хвороби тварин); епіфітотії (хвороби рослин)	Знищення посівів/втрати продукції й врожаю; загибель с.-г. тварин; зниження доходів та вимушений простій виробництва тощо	Необхідність відображення в обліку: списання біологічних активів рослинництва/тваринництва; капітальних витрат; витрат від простою виробництва; ліквідації наслідків надзвичайної ситуації
Соціальні	Страйки, протести, масові звільнення, міграційна криза, масові хвороби працівників	Зупинка постачання, розрив логістичних ланцюгів, простої виробництва, «кадровий голод»	Необхідність відображення в обліку: витрат від простою виробництва тощо
Воєнні	Мінування та забруднення вибухонебезпечними предметами с.-г. угідь; руйнування/знищення майна; примусова релокація; тимчасова окупація	Втрата (остаточна чи тимчасова) с.-г. угідь, основних засобів/запасів; неможливість функціонування через тимчасову окупацію; розрив логістичних ланцюгів; вимушені простої виробництва	Необхідність відображення в обліку: втрат/уцінки/списання запасів; зменшення корисності/списання/консервації основних засобів; амортизації основних засобів на період простою; витрат від простою виробництва; витрат від ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; розрахунків за компенсаціями

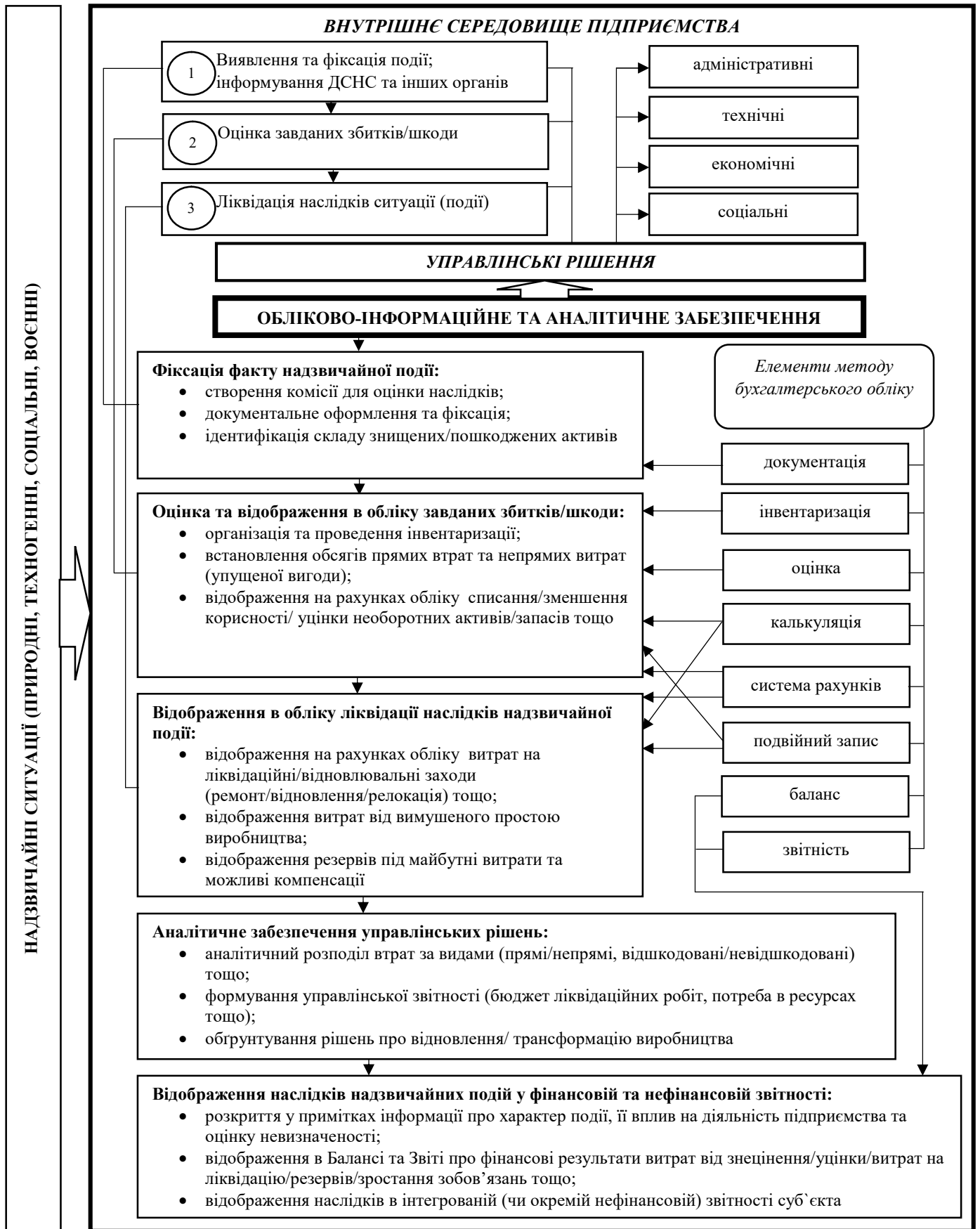
* відповідно до ст. 5 Кодексу цивільного захисту України [7].

Джерело: систематизовано авторами.

Звернемось до особливостей обліково-звітнього відображення надзвичайних ситуацій, які виникли внаслідок активних бойових дій, які на сьогодні становлять суттєву загрозу українському АПК загалом. Зокрема, за даними Київської школи економіки, станом на лютий 2024 р., втрати активів, завдані аграрному сектору України війною, оцінюються в 10,3 млрд. дол. США. Окрім цього, втрати від недоотримання доходів виробників та збільшення собівартості с.-г. продукції, за оцінками експертів, сягнули 69,8 млрд. дол. США. Таким чином, загальні збитки та втрати агросектору склали понад 80 млрд. дол. США [10].

Кожна група надзвичайних ситуацій без сумніву породжує специфічні облікові наслідки, які потребують адекватного документального підтвердження, коректного відображення в системі бухгалтерського обліку та врахування у процесі оперативного управління, управлінського аналізу й фінансового планування. Це досягається за допомогою дієвої системи обліково-інформаційного забезпечення управлінських процесів, завдяки якому можливе прийняття ефективних управлінських рішень у процесі долання наслідків надзвичайних подій (рис. 1).

У процесі фіксації факту надзвичайної події та оцінки її масштабу особливого значення набуває документальне оформлення та організаційне забезпечення процесу такою фіксації шляхом створення відповідної комісії (включно з представником бухгалтерської служби). На цьому етапі доцільно, по-перше, провести огляд та перевірку пошкоджених чи знищених, щоб встановити обсяг та ступінь пошкодження, а також забезпечити відео- чи фотофіксацію. Відповідно до п. 7 Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, її проведення є обов'язковим у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства [11]. Важливо зазначити, що у разі неможливості проведення інвентаризації на день після закінчення явищ, вона відбувається у найближчий можливий часовий проміжок. У процесі інвентаризації комісією доцільно використовувати такі первинні та зведені документи: інвентаризаційний опис; акт обстеження; акт про пошкодження матеріальних цінностей/дефектний акт; протокол інвентаризаційної комісії тощо. При цьому комісією можуть бути використані як первинні документи встановленої типової форми, так і довільної форми.

Рис. 1. Модель обліково-інформаційного забезпечення управління аграрним підприємством в умовах надзвичайних ситуацій

Джерело: розроблено авторами.

На наступному етапі за результатами інвентаризації здійснюється оцінка збитків та шкоди від пошкодження чи знищення майна внаслідок настання надзвичайної ситуації (чи небезпечної події). Водночас, за результатами відповідної експертизи Державна служба України з надзвичайних ситуацій надає відповідні експертні висновки, які є підставою для подальшого виділення коштів з резервних фондів державного чи місцевих бюджетів на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій. Розрахунок збитків відбувається на основі Методики, яка передбачає диференційований формульний розрахунок збитків від руйнування та пошкодження основних засобів виробничого та невиробничого призначення; втрат незібраної с.-г. продукції; втрат сировини, матеріалів та напівфабрикатів; втрат майна громадян та організацій тощо [12].

В свою чергу, в умовах активних бойових дій в Україні застосовується Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, яким передбачено 22 напрями визначення шкоди та збитків, включно із шкодою, завданою земельними ресурсами (пп. 9); економічними втратами підприємств внаслідок знищення та пошкодження їх майна, втрати фінансових активів, а також упущеною вигодою від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності (пп. 18); втратами установ та організацій усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна (пп. 19); шкодою, завданою особистим селянським господарствам та/або фермерським господарствам, що зареєстровані як фізичні особи – підприємці (пп. 22) [13]. На виконання даної Постанови Мінекономіки спільно з Фондом державного майна України була розроблена та затверджена Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, в основу якої покладено пооб'єктну методологію експертної оцінки [14].

Проте, як підкреслювалось в наших попередніх дослідженнях, визначена законодавством пооб'єктна методологія має суттєві недоліки,

серед яких неспівставність професійної спроможності незалежних оцінювачів та судових експертів масштабам об'єктів оцінки; низька пріоритетність визначення шкоди та збитків у виробничій сфері у порівнянні з соціальною сферою та інфраструктурою; нормативне обмеження можливості оцінювати непрямі збитки лише для тих підприємств, які понесли пряму шкоду від воєнних дій тощо [3]. У зв'язку з цим, підтримуємо доцільність та релевантність саме для потреб суб'єктів АПК у використанні експертного й бухгалтерського підходів до оцінки втрат підприємств від війни, що передбачено Методичними рекомендаціями з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії Російської Федерації [15]. Ці рекомендації були схвалені за результатами Круглого столу, проведеного ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України» спільно із Асоціацією фахівців оцінки, Аграрним союзом України, Асоціацією фермерів та приватних землевласників України 22 червня 2022 р. та затверджені Вченою радою ННЦ «Інститут аграрної економіки» і Науковою радою Інституту обліку і фінансів НААН [15]. Головна перевага даних рекомендацій – забезпечення оцінки шкоди та збитків широким колом фахівців: оцінювачами, судовими експертами, аудиторами, і фахівцями бухгалтерських служб агропідприємств саме на підставі даних бухгалтерського обліку.

На наступному етапі особливо важливо відобразити наслідки надзвичайних подій в системі рахунків синтетичного і аналітичного обліку. При цьому, важливо встановити характер впливу події на окремі активи та ідентифікувати витрати, що виникають внаслідок ліквідації її наслідків.

Варто зауважити, що одним із найбільш поширених наслідків надзвичайних ситуацій, що підтверджують реалії воєнного часу, є вимушений простій виробництва, під час якого підприємства також несуть певні витрати. Згідно із Кодексом законів про працю України, «простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами» [16]. Однією із причин вимушеного простою є настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), до яких, відповідно до

листа Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 р. віднесено військову агресію Російської Федерації проти України [17].

З точки зору бухгалтерського обліку, вимушений простій за критерієм його масштабності можна поділити на: простій окремих працівників, необоротних активів; масштабний вимушений простій всього виробничого процесу. При цьому важливою характеристикою є те, чи триває виробництво й реалізації продукції протягом такого простою. Саме ця обставина впливатиме на порядок віднесення витрат від простою до витрат виробництва чи витрат діяльності.

Згідно із нормами п. 15.9 НП(С)БО 16 «Витрати», сума оплати простоїв включається до складу загальновиробничих витрат підприємства [18]. При цьому під час відображення операцій за період простою важливо врахувати такі бухгалтерські аспекти:

- під час простою не передбачається зобов'язання виводити необоротні активи, зокрема основні засоби, із експлуатації, тому їх амортизація продовжує нараховуватись і в бухгалтерському, і в податковому обліку;

- у разі, якщо під час простою не припиняється виробничий процес, витрати на оплату простою включаються до складу загальновиробничих витрат із подальшим розподілом між виробничою собівартістю і собівартістю реалізованої продукції;

- у разі масштабного вимушеного простою та призупинення виробництва, витрати на оплату простою включаються до складу інших операційних витрат (табл. 2).

В свою чергу, відображення завданої шкоди, збитків, втрати активів та витрат на ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, зокрема внаслідок військової агресії, передбачає використання декількох підходів залежно від характеру впливу на об'єкт та можливостей його подальшої експлуатації:

- списання необоротних активів, що пошкоджені внаслідок бойових дій, щодо яких втрачено контроль чи які перебувають у зоні активних бойових дій (на підставі первинних документів);

Таблиця 2. Відображення в обліку простою виробництва внаслідок надзвичайних подій (форс-мажорних обставин) аграрних підприємств

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Відображення витрат від простою виробництва (процес виробництва повністю не припиняється)		
Відображено витрати на оплату праці окремих працівників під час простою	91	661
Відображено відрахування на соціальні заходи під час простою	91	651
Відображено нарахування амортизації необоротних активів, за умови що простоювала незначна кількість об'єктів, і виробничий процес не призупинявся	91	13
Включено у порядку розподілу витрати від вимушеного виробництва:		
- до виробничої собівартості продукції (у частині постійних розподілених загальновиробничих витрат)	23	91
- до собівартості реалізованої продукції (у частині постійних нерозподілених загальновиробничих витрат) за умови реалізації продукції в періоді	901	91
- до собівартості реалізованої продукції (у частині постійних нерозподілених загальновиробничих витрат) у позареалізаційному періоді	949	91
Відображення витрат від вимушеного масштабного простою виробництва (процес виробництва повністю припиняється)		
Відображено витрати на оплату праці під час вимушеного масштабного простою	949	661
Відображено відрахування на соціальні заходи під час вимушеного масштабного простою	949	651
Відображено нарахування амортизації необоротних активів під час вимушеного масштабного простою	949	13
Відображено витрати запасів під час вимушеного масштабного простою	949	20/22

Джерело: систематизовано автором з використанням [18].

- визнання знецінення (зменшення корисності) необоротних активів, зокрема що пошкоджені внаслідок бойових дій з дати такого пошкодження (на підставі первинних документів);
- консервація основних засобів (як наслідок – призупинення нарахування амортизації);
- списання, ремонт чи подальше використання запасів з їх уцінкою (табл. 3).

Таблиця 3. Відображення в обліку витрат, шкоди/збитків та ліквідації наслідків надзвичайних подій аграрних підприємств

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Відображення списання/ліквідації необоротних активів		
Віднесено на витрати із ліквідації необоротних активів суму понесених витрат (заробітна плата з нарахуваннями, виробничі запаси, МШП, послуги допоміжних(підсобних) виробництв, послуги сторонніх організацій тощо)	976	661, 651, 20, 22, 234, 685
Відображено списання/ліквідацію необоротних активів:		
- на суму залишкової вартості	976	10
- на суму зносу (амортизації)	13	10
- у випадку, якщо списано раніше дооцінений об'єкт, віднесено суму дооцінки на нерозподілений прибуток	411	44
Оприбутковано запаси, одержані від ліквідації необоротних активів	20	746
Відображення зменшення корисності необоротних активів (основних засобів)		
Відображено втрати від зменшення корисності основних засобів	972	131
Відображено втрати від зменшення корисності активів за умови попередніх переоцінок:		
- на суму зменшення корисності в межах перевищення попередніх дооцінок (вигід від відновлення корисності) над уцінками (втратами від зменшення корисності)	411	131
- на суму різниці	972	131
Відображено вигоди від відновлення корисності основних засобів	131	742
Відображення консервації основних засобів		
До витрат звітного періоду включено вартість робіт з консервації об'єкта	977	20/22, 661/651 631/685
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631/685
Відображено витрати, які виникли у зв'язку з консервацією об'єкта та його утриманням й охороною	977	661/651/ 20/631
Переведено об'єкт до складу законсервованого	10 «303*»	10
Відображення списання/уцінки запасів		
Списано вартість знищених/втрачених/зіпсованих запасів	947	20/21/22/ 26/27
Списано торгову націнку за товарами, які обліковують за ціною продажу	285	282
Відображена уцінка запасів	946	20/26/27
Відображення завданої шкоди/збитків**		
До прийняття рішень судами чи іншими інстанціями відображено в позабалансовому обліку суми збитків	072	-

*«Законсервований основний засіб».

**відповідно до п. 5.7 Методичних рекомендацій [15].

Джерело: систематизовано автором з використанням [18].

У разі пошкодження активів важливо оформити відповідні документи, що підтверджують знецінення, що веде до витрат на знецінення та можливого нарахування податкових зобов'язань у випадку повного знецінення активів. Якщо місцезнаходженням активів тимчасово окупована територія або зона активних бойових дій то тут ситуація дещо складнішою. Знецінення або втрата активів потребує оформлення актів фіксації пошкоджень або списання. Це призводить до додаткових витрат і можливого ризику нарахування податкових зобов'язань. Можливі бухгалтерські та податкові наслідки застосування таких моделей розкриті в наших попередніх публікаціях [9].

На завершальному етапі не менш важливо достовірно й повно розкрити інформацію щодо наслідків надзвичайних подій, доходів, витрат, до яких вони спричинили в фінансовій й нефінансовій (інтегрованій) звітності аграрного підприємства. Відповідно до вимог МСФЗ, НП(С)БО у примітках до фінансової звітності необхідно розкривати інформацію про характер події, її вплив на активи, зобов'язання та фінансові результати, а також рівень невизначеності. Таке розкриття дає користувачам можливість об'єктивно оцінити масштаби ризиків і наслідки для безперервності діяльності підприємства.

У Балансі та Звіті про фінансові результати розкриттю підлягають витрати, пов'язані зі зменшенням корисності (знеціненням) або уцінкою активів, створенням резервів, витратами на ліквідаційні заходи та потенційним зростанням зобов'язань. Для користувачів така інформація є підґрунтям для прийняття управлінських та інвестиційних рішень. Крім того, у нефінансовій звітності, зокрема в Звіті про управління, аграрні підприємства мають розкривати наслідки надзвичайних подій у площині екологічних, соціальних та управлінських аспектів, впливу таких подій на громади, довкілля, персонал, а також на систему корпоративного управління. Таке комплексне розкриття є важливим не лише для дотримання міжнародних практик сталого розвитку, а й для збереження ділової репутації,

підвищення інвестиційної привабливості та отримання підтримки з боку держави й міжнародних інституцій у процесі відновлення після надзвичайних подій та подальшої післявоєнної відбудови.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В умовах повоєнних викликів, перед якими постав вітчизняний агробізнес, посилення невизначеності умов та боротьби з наслідками техногенних, природних, соціальних та військових надзвичайних ситуацій управління аграрними підприємствами потребує функціонально дієвої та раціонально організованої системи бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. Саме завдяки такій системі забезпечується своєчасне виявлення та оцінка ризиків, формування достовірної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень і складання звітності, що відповідає національним та міжнародним стандартам. Вона є не лише інструментом фіксації шкоди та збитків, але й механізмом планування відновлення, оптимізації ресурсів та підвищення стійкості підприємств до можливих майбутніх викликів і загроз.

Запропонована модель обліково-інформаційного забезпечення управління аграрним підприємством в умовах надзвичайних ситуацій концептуалізує послідовність організаційно-управлінських дій та за допомогою взаємозв'язку із елементами методу бухгалтерського обліку створює основу для достовірного відображення в бухгалтерському обліку та розкриття в звітності наслідків таких ситуацій, що формує інформаційний супровід прийняття релевантних управлінських рішень. Ефективність впровадження та використання запропонованої моделі передбачає максимальне використання потенціалу професійних бухгалтерських суджень, трансформації оцінок та достовірного відображення в системі рахунків простоїв виробництва, шкоди та збитків, витрат, процесів ліквідації наслідків надзвичайних подій та їх подальшого розкриття у звітності.

Застосування обґрунтованих методичних підходів сприяє підвищенню прозорості та обґрунтованості фінансових і нефінансових показників діяльності аграрних підприємств, що, як наслідок, забезпечить зміцнення

довіри стейкхолдерів і сформує підґрунтя для відновлення та сталого розвитку у посткризовий період та у процесі повоєнної та післявоєнної відбудови України.

Перспективами подальших досліджень є розробка аналітичних моделей управління ризиками й загрозами підприємств в умовах повоєнних викликів.

Література

1. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Поляк К.Ю. Інформаційна модель управління господарською діяльністю в умовах надзвичайних ситуацій: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2016. 200 с.
2. Гудзенко Н.М., Настенко М.М. Поняття надзвичайної події та особливості відображення її наслідків в обліку. *Облік і фінанси АПК*. 2009. № 2. С. 39-41.
3. Жук В., Бездушна Ю., Жук Н., Павленко В. Методологія експертної та облікової оцінки шкоди та збитків за наслідками війни в Україні. *Облік і фінанси*. 2023. № 4 (102). С. 11-25.
4. Остапчук С., Царук Н. Оцінка та документування наслідків війни на підприємстві: аналіз професійного потенціалу бухгалтера. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 115-130.
5. Ловінська Л.Г., Озеран А.В., Коршикова Р.С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 92-106.
6. Легенчук С.Ф., Грицишен Д.О. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах проведення воєнних дій: історичний аналіз. *Вісник ЖДТУ*. 2019. № 2 (88). С. 121-127.
7. Кодекс Цивільного захисту України: № 5403-VI від 02.10.2012 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n102> (дата звернення: 04.09.2025).
8. Регламент (нова редакція) засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-

мажорних обставин (обставин непереборної сили). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044571-14#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

9. Василішин С.І., Нежид Ю.С. Методичні підходи до обліку та контролю майна аграрних підприємств в умовах воєнного стану. *Облік і фінанси*. 2024. № 2 (104). С. 5-14.

10. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. *Kyiv School of Economics*. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення: 05.09.2025).

11. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ МФУ № 879 від 02.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 06.09.2025).

12. Про затвердження Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру: Постанова КМУ № 175 від 15.02.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.09.2025).

13. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова КМУ № 326 від 20.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.09.2025).

14. Про затвердження Методики оцінки визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності: наказ Мінекономіки та ФДМУ № 3904/1223 від 18.10.2022 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 06.09.2025).

15. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії Російської Федерації. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (дата звернення: 08.09.2025).

16. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n199> (дата звернення: 07.09.2025).

17. Лист Торгово-промислової палати України № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 07.09.2025).

18. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення: 07.06.2024).

References

1. Yevdokymov, V.V., Hrytsyshen, D.O. and Poliak, K.Yu. (2016), *Informatsiina model upravlinnia hospodarskoïu diialnistiu v umovakh nadzvychainykh sytuatsii* [Information model for managing economic activities in emergency situations], ZhDTU, Zhytomyr, Ukraine.

2. Hudzenko, N.M. and Nastenko, M.M. (2009), “The concept of an extraordinary event and the specifics of reflecting its consequences in accounting”, *Oblik i finansi APK*, vol. 2, pp. 39-41.

3. Zhuk, V., Bezdushna, Yu., Zhuk, N. and Pavlenko, V. (2023), “Methodology of Expert and Accounting Assessment of Damage and Losses from the War in Ukraine”, *Oblik i finansi*, vol. 4 (102), pp. 11-25.

4. Ostapchuk, S. and Tsaruk, N. (2023), “Assessment and documenting of the war consequences at the enterprise: analysis of the accountant’s professional potential”, *Herald of Economics*, vol. 3, pp. 115-130.

5. Lovinska, L.H., Ozeran, A.V. and Korshykova, R.S. (2022), "Accounting and financial reporting under martial law in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 92-106.
6. Lehenchuk, S.F. and Hrytsyshen, D.O. (2019), "The development of accounting in wartime: a historical analysis", *Visnyk ZhDTU*, vol. 2 (88), pp. 121-127.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "Code of Civil Protection of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/5403-17#Text> (Accessed 4 September 2025).
8. Chamber of Commerce and Industry of Ukraine (2014), "Reglament", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044571-14#Text> (Accessed 4 September 2025).
9. Vasylishyn, S. and Nezhyd, Yu. (2024), "Methodological Approaches to Accounting and Control Of Property of Agricultural Enterprises in the Conditions of Martial Law", *Oblik i finansi*, vol. 2(104), pp. 5-14.
10. Kyiv School of Economics (2024), "Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of the beginning of 2024", available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (Accessed 4 September 2025).
11. Ministry of Finance of Ukraine (2014), Order "On approval of the Regulations on inventory of assets and liabilities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (Accessed 06 September 2025).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004), "On approval of the Methodology for assessing losses from the consequences of man-made and natural emergencies", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (Accessed 06 September 2025).
13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), "On approval of the Procedure for determining the damage and losses caused to Ukraine as a result of

the armed aggression of the Russian Federation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF?lang=en#Text> (Accessed 7 September 2025).

14. Ministry of Economy of Ukraine and State Property Fund of Ukraine (2022), "Method determination of damage and the amount of damage caused to enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership as a result of the destruction and damage of their property in connection with the armed aggression of the Russian Federation, as well as lost profits from the impossibility or obstacles in the conduct of economic activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (Accessed 6 September 2025).

15. FAAF (2022), "Methodological recommendations for recording direct damage caused to agricultural enterprises as a result of armed aggression by the Russian Federation", available at: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (Accessed 8 September 2025).

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2025), "Labour Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n199> (Accessed 7 September 2025).

17. Chamber of Commerce and Industry of Ukraine (2022), "Letter No. 2024/02.0-7.1", available at: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (Accessed 7 September 2025).

18. Ministry of Finance of Ukraine (2025), "National accounting regulations (standards)", available at: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (Accessed 7 September 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025 р.